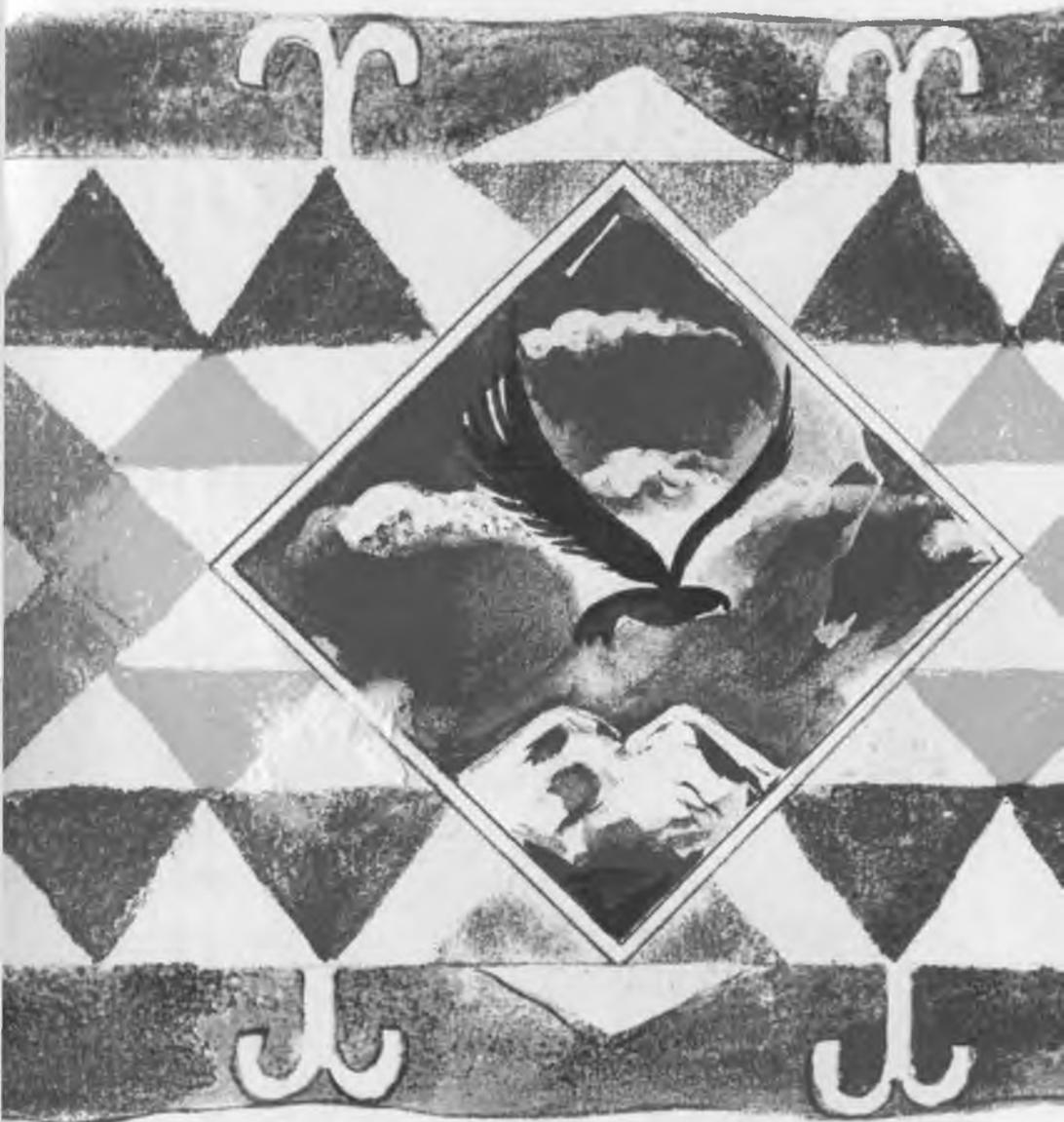

Ёзденланы Рашид

Б'ЁРЮЧЮК

Имя молодого талантливого поэта Узденова Рашида уже хорошо известно карачаевскому читателю. Свой новый поэтический сборник он посвящает детям младшего школьного возраста. С любовью и талантливо написанные стихи и сказки в стихах, наполненные душевной теплотой, свежестью и искренностью, послужат эстетическому, духовно-нравственному воспитанию юных читателей, формированию в детских душах добрых начал.

КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР
ЁЗДЕНЛАНЫ РАШИД

БЁРЮЧЮК

САВИЙЛЕГЕ НАЗМУЛА,
ТАУРУХЛА

Художник *Мижаланы Умар*

Къарачай-Черкес республика китаб басма
Черкесск 2001

У $\frac{4803280000-2}{9П1(03)-2001}$ 2—2001

ISBN 5-7289-0190-5

Къарачай-Черкес республика
китаб басма, 2001

НАЗМУЛА

* * *

Сабий кюлсе, къулагъыма эшитиледи
Чегетледе чыпчыкъланы джюуулдеулери.
Сабий кюлсе, кёзлериме кёрюнеди
Къар тюрбунден жанкъозланы ёсюулери.

Сабий кюлсе, джюрегиме эшитиледи
Джырлагъаны булбулчукъну уяда.
Сабий кюлсе, ийнанмазым келеди
Ачы ёлюм болгъанына дунияда.

БЁРЮЧЮК

Гитчечик болсам да,
Бёрючюкме мен!
Ачдан улусам да,
Ёхтемчикме мен!

Чегетде туугъанма
Батыр бёрюден.
Тишлерим болгъанла
Джити сюнгюден!

Кёзлерим сарылла,
Бозду сыфатым.
Маскеле къансыйла
Джетсе ауазым.

«Чегетге джюрюме
Къоркъсанг бёрюден» —

Дейле, мен бёрюме,
Къоркъугъуз менден!

Ёмюрде болмазма
Онглугъа олтан...
Болургъа туугъанма
Чегетге солтан!

Ачдан улусам да,
Ёсерикме мен.
Гитчечик болсам да,
Къоркъугъуз менден!

КИТАБ

Мен китабма! Окъу мени эринмей!
Къарт аккача, кёб хапарла айтайым,
Къарт амманы джашлыгъына къайтайым...
Ёмюрлени бир-бирине къатлайым!

Мен китабма! Кемсизд мени билимим,
Бютюн байды мени тиним эм тилим,
Хар нени да, мен билеме бек залим,
Джерге менсиз туумагъанды бир алим!

Мен китабма! Тюшню-тюнча этейим,
Сени алыб, джудузлагъа элтейим,
Сени къатыш, таурухлагъа кирейим,
Къызгъанмайын, акъыл байлыкъ берейим!

Мен китабма! Шохум болсанг ёмюрге,
Бир джерде да, саналмазса телиге!..

ЮЛГЮ АЛ

Кишиу, кишиу, киштикчик,
Сюед болса кирсизчик.
Хаман джууад бетчигин,
Юлгю алчын, тенгчигим!

Улакъ, улакъ, улакъчыкъ,
Кука салпыкъулакъчыкъ.
Ашаб къояд ашчыгъын,
Къалма артха, джашчыгъым!

Кючюк, кючюк, кючюкчюк,
Акъбоюнчукъ, тюклюдюк.
Батырчыкъды добарчыкъ,
Анга уша, балачыкъ!

Къоянчыкъны озарса,
Айючюкню джыгъарса.
Сен «джюреги» Аламны,
Баласыса Адамны!

БЕШИК ДЖЫР

Балам, сени бешигингде тебрете,
Джюрегимде сезимледен джыр эте,
Бу джырымы, джаным, сеннге атайым.
Сен, тынгыла, белляууму айтайым:

Сени къатыш тынгылайды джулдузчукъ...
Талай джылдан уллу болсанг, бурхучукъ,
Кёкге учхан кемелеге минерсе,
Сен къонакъгъа джулдузлагъа кетерсе!

Мен билмейме къалай болур джазыуунг,
Балачыгъым, джетгенича къарыуум
Ёсдюрюме, джалан этмей, ач этмей,
Джанчыгъынгы мыдахлыкъгъа чырт бермей.

Белляу-белляу, джукъла-джукъла, сен, рахат,
Къууанчынгы кёрсюн сени джамагъат!
Сен ёсерге къазауат от джукълансын,
Хар бир адам зорлукъ кёрмей джашасын!

Белляу-белляу, джукъла, балам, сен, джукъла,
Тёзюмлю бол сынамлагъа, сууукъгъа!

Джыгъылсанг да, ачысанг да, чыдаб къой!
Джесирликни джюгенине салма бой!

Белляу-белляу, джигитчигим, сен, джукъла,
Уллу болсанг, сакъ бол теннге, джууукъгъа!
Арыгъаннга, джарсыгъаннга билек бол!
Хар заманда миллетинге керек бол!

Онгсузлагъа дагъан боллукъ батыр бол!
Джолунг болсун хаманда да, тюзлюк джол!
Отдан, суудан Аллах сени сакъласын,
Этген ишинг миллетинге джарасын!

Насыбынга бютеу дуня къууансын!
Хар бир сабий ма сенича болалсын!
Мен джанымы сеннге къурман этерме,
Алай болсанг, муратыма джетерме!

АТАМЫ БИРИНЧИ ТУУДУГЪУ

Излеб тешик къоймагъан,
Хата этиб тоймагъан.
Кимди ма ол «мурмурчукъ?»
Ол а—бизни Артурчукъ.

«Тохта!» — десенг, чабыучу,
«Олтур!» — десенг, къобуучу.
Кимди ма ол «маймулчукъ?»
Ол а—бизни Артурчукъ.

Тепси тюбде айланнган,
«Джырла!» — десенг, джылагъан.
Кимди ма ол «хурхурчукъ?»
Ол а—бизни Артурчукъ.

«Джюрю» — десенг, сюркелген,
«Этме!» — десенг, демлешген.
Кимди ма ол сыркычукъ?
Ол а—бизни Артурчукъ.

Уппа этген аннясын,
Ийнакъ этген аттясын.
Акъылманчыкъ, бурхучукъ —
Зауукълуду Артурчукъ!

АЛИМЧИК

*Эгечимден туугъан
джашчыкъгъа.*

Алим, Алим, Алимчик,
Джашчыкъладан залимчик,
Къызчыкъладан ариучукъ,
Халичиги-сыркычукъ!

Тауукълагъа беред аш,
Кишиулагъа атад таш,
Ачыуланса, къой да, къой —
Бир кишиге бермейд бой!

Тынч турмайды «Уллубаш!..»
Ёссе ким болур бу джаш?..
Мен билеме, бек залим:
Алим, боллукъду—алим!

ЗУЛЬФИЯЧЫКЪ

Къарнашымдан туугъан къызчыкъгъа.

Бир тамаша сабийчик:
Эринчиги-балийчик,
Уллу, кёк кёзчюклери,
Гинджича кирпичклери.

Ариучукъду ол гюлден,
Хапарлыды хар неден...
Болгъанлыкъгъа

гитчечик,
Акъыллыды
Зульпийчик!

Алдаялмазса аны,
Хахайлатыр

дунияны...
Джетген къызча —
болуму,

Къарт аммача —
оюму.

Тиричикди хар неге,
Тепси джасайд
келгеннге,

Оноу этерге элге
Истем тюлдю Зульпийге!

Зульпий, Зульпий, Зульпийчик —
Кёккёз ариу гинджичик!
Халинг бола намыслы,
Бол джашауда насыблы!

ТАНИЙМЫСА АНЫ?

Бабушчукъча сууну суйген,
Киштикчикни кёрсе, сурген,
Барды бизде бир джашчыкъ.
Аны аты — Керамчыкъ!

Джыгъылса да, кюлюб къойгъан,
Халичиги — къайгъы-боран...
Тюлкючюкча хыйлачыкъ.
Аллайчыкъды Керамчыкъ!

Алтын бетлид аны чачы,
Джаялача эки къашы,
Чибин таяр-мангылайчыкъ,
Аллайчыкъды Керамчыкъ!

Къушдан эсе, джити кёзлю,
Замансызлай закий сёзлю,
Барды бир акъылманчыкъ,
Аны аты — Керамчыкъ!

Аунай-аунай, шош джюрюген,
Мамурашча балны суйген.
Кимди? — десенг, ол джашчыкъ —
Аны аты — Керамчыкъ!

МУРАТЫМА ДЖЕТЕРБИЗ

Къарнашымдан туугъан Керамчыкъгъа

Ёрлеген булутха да джетеди,
Тур ёрге, джанымы джубанчы!
Джюрюген абынган да этеди,
Бел къатдыр, атамы къууанчы!

Адамчыкъса, адам да боллукъса!
Ышараса, джете кёлюме.
Ёмюрге Адамлай да турлукъса,
Джюрюрге тырмашсанг тюзюне.

Машалла! Атламчыкъ да этесе,
Бол джетерча чабыб къоянны!

Ышанама — фахмунг бла дженгерсе,
Базманда, фахмусун Хаямны.

Дуниягъа белгили да этерсе,
Халкъымы, Къарачай ёзенни.
Тур ёрге, муратымча ёсерсе,
Сарычач туудугъу Ёзденни.

МАЙМУЛ БЛА ШАЙТАН

*Я ль на свете всех милее,
Всех румяней и белее?..*

А. С. Пушкин.

Чегетде бир
                    маймулчукъ,
Бир кюзгючук
                    табханды.
«Бармыд менден
                    ариучукъ?» —
Деб, кюзгюге
                    соргъанды.

Къууанч басыб
                    джюрегин,
Тогъай этиб
                    кёкюрегин...
Джокълай барыб
                    къобанны,
Эслегенди шайтанны.

Кюзгю айтханд
                    джууабха:
«Сен туугъанлы
                    дуниягъа,
Сенден ариу
                    туумагъанд,
Сени кибик
                    болмагъанд!»

Суугъа къарай
                    шайтанчыкъ,
Къарагъанча
                    кюзгюге:
«Менден ариу бир
                    джанчыкъ
Туугъанмыды бу
                    джерге?» —

Деб, соргъанын эшитиб,
Ачыуларыб

маймулчукъ,
Тебрегенди ёчешиб:
«Менме!» — деб, эм
ариучукъ.

Экиси къаугъалаша,
Башлагъанла
джыртыша!..

Джыртадыла
къулакъ-баш...
Ат-бет атай, ата таш!

Шайтан айтад
маймулгъа:
«Менден ариу
дунягъа

Туумагъанды! Бил
къутсуз —
Къынгыраякъ,
бурунсуз!»

«Огъай!» — дейди,
маймулчукъ.

«Менме!» — дейди,
ариучукъ.

«Ненгди сени
суйюмлю —

Узункъуйрукъ,
мюйюзлю!» —

Дей, бекден-бек
                                туйюше,
Къызарыша, демлеше,
Тамам арыгъандыла,
Кесек шош болгъандыла.

Чыгъыб къобан
                                джагъагъа,
Къараб тургъан
                                къаугъагъа
Бир макъаны кѳргенле,
Тѳребиз бол! — дегенле.

«Къайсыбызбыз эм
                                ариу?» —
Деб, соргъанд анга
                                маймул.
«Арабызны эт ачыкъ!» —
Деб, къошханды
                                шайтанчыкъ.

Къарт макъа уа, ышара,
Узун тилин чыгъара,
Тѳбен къарай былагъа,
Алай айтханд
                                джууабха:

«Ариулукъгъа сѳз
                                джетсе,
Кѳлюм чыгъады
                                сизден!..
Джашаб келдим бу
                                джерде,
Ариу кѳрмей
                                кесимден!» —

Дей, бир чибинни марай,
Джууаб бериб ма алай,
Маймулчукъ бла
                                шайтаннга,
Кириб кетди къобаннга.

НАЗ ТЕРЕКЧИК

Бийче кибик сюелед
Наз терекчик талада.
Санай болур ол
                                кесин,
Эм ариугъа таулада.

Аяз къакъса,
                                башчыгъын
Ары-бери чайкъайды,

Кукалана, къол булгъай,
Булутла бла ойнайды.

Джазны джашил
                                чепкенин
Къаблагъанды юсюне,
Менден субай джокъду!
                                — дей,
Ёхтемленед кесине.

Айбатлыгъым кемсизд! — дей
Кюннге, Айгъа махтанад.
Къышда аны кѳргенни
Джашил джазгъа къайтарад.

ОТУН ДЖАРАМА

Бир, эки, юч,
Барды менде кюч!
Джарама дюккюч.
Дюккючюм — кюрюч!

Тѳрт, беш, алты,
Болса да, къаты,

Этеме джарты,
Кѳрюнмейд арты!...

Джети, сегиз, тогъуз,
Бард отунубуз,
Джанад отубуз,
Игид чотубуз!

АММАНЫ ДЖЫРЧЫГЪЫ

*Эртде тургъан кѳонакъны
Эркек аты тай табар...*

(Халкъ сѳз)

Лохпайчыгъым! — Кюн тийгенд,
Танг кюмюш кѳлек кийгенд,
Гугурукчукъ къычырад,
Джангы кюннге чакъырад.

Уян, тюбе эртденнге,
Кюн, тансыкъ болгъанд сеннге,
Бауда эркек атчыгъынг,
Джашыргъынчын тайчыгъын...

Тур да кийин,	Ич айранны
ашыгъыш,	къаймагъын,
Танг этед сеннге	Нарт Дебетни
алгъыш,	токъмагъын.
Къоб, хорланма	
тёшекге,	Кёлтюрюрча ёсерсе,
Чыкъ хауагъа, эшикге.	Халкъгъа джакълыкъ
	этерсе.
Чабыш, ийле санынгы,	Къууанчынгы кёрейим,
Ойнат сабий къанынгы,	Сенден алгъа ёлейим!

КЮЧЮК БЛА КИШТИКЧИК

Кючюкчюк бла	Табакъда болса тишлик,
киштикчик	Сеннге алыб тюшейим».
Тенглик	
джюрютгендиле.	Алай айтыб киштикчик
Излей барыб	(Тырнакълычыкъ,
тишликчик,	тиричик),
Гёзеннге киргендиле.	Эрлай миннгенд
	тапхагъа,
Гёзенде уа, мюйюште,	Къарагъанды табакъгъа.
Бард тапхасы амманы,	
Тапханы уа юсюнде	Табакъда уа, тишлик
Эслегенле табакъны.	джокъ,
	Табакъ сютден толубду.
Кючюкге айтханд	Сютден ичсенг,
киштик:	къарнынг токъ,
«Мен тапхагъа	Тишликсиз да,
mineйим,	боллукъду!

Кишиу ичеди сютден
Чап-чап эте,
мурулдай.
Кючюк къарайд
тюбюнден,
Эринчиклерин
джалай.

Айхай, не этсин
итчик?
Тюлдю да, ол
киштикчик?!
Миналмайды
тапхагъа
Сютден ичиб
тояргъа.

Ол кёзюуде арбазда
Амма келе
тургъанды,
Кишиучукъ да,
къоркъгъандан,
(Не да, башха
акъылдан...)

Сют табакъны
тапхадан
Джерге ийиб
къачханды,
Бир мюйюшде
букъгъанды.

Амма гёзеннге кириб,
Бу болумну кёргенди,

Кар: 58
НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА
КАЗАНСКО УНИВЕРСИТЕТ
РЕПУБЛИКА

Кючюкчюкню терс этиб,
Кереклисин бергенди..

«Сютню тѣкдюнг джерге!» — деб,
Ачыуланыб туйгенди!
«Ол да, азды сеннге!» — деб,
Юйден кыыстаб ийгенди!

Къайдан билсин къарт амма
Сютню кишиу тѣкгенин?!
Кючюк айталмад анга
Хата киштик этгенин,
Артада къачыб кетгенин.

Къайры барсын энд итчик?
Юйсюз болсанг-ышыкъ джокъ!..
Киштикчик а, киштикчик
Кече-кюн да, къарны токъ,
От джагъада джукълайды,
Зауукъ эте джашайды!

Джокъду-джокъду бир тюзлюк!
Кючюк сынай ѳксюзлюк,
Аулай орам-орамны,
Ашай къалгъан-булгъанны,
Сютден толу табакъгъа
Къарагъанча ол — Айгъа
Кече сайын къарайды,
Къансый эрнин джалайды...

Юлгю сохта болурма,
Дерс этмейин
джатмазма!

Ма кёрюрсе кесекден,
Атама да джарарма!
Танг атханлай туруб
мен,
Кьойчукълагъа
къарарма!

Хаман да, эринмейин,
Эртден сайын чабарма!
Тютюн, чагъыр ичмейин,
Тенглерими озарма!

Уллу болсам, анам, мен
Халкъгъа къуллукъ
этерме!
Сен джашасанг сау-эсен,
Муратыма джетерме!

САБИЙ БУЛДЖУТУУ СЁЗЛЕ

Бакъ-бакъ, бабуш,
Нек къазаса багуш?
Бакъ-бакъ,
баппакъ,
Ёшюнчюгюнг акъ!

Къакъ-къакъ — дей,
къаз,
Семиргенсе джаз!
Гок-гок, тауукъ,
Джашау сеннге зауукъ!

Мяу-мяу, киштик,
Берейимми

тишлик?

Хап-хап, кючюк,
Ишлейимми

юйчюк?

Къарр-къарр, къаргъа,
Нек къоннганса

джаргъа?

Чып-чып, чыпчыкъ,
Айтчын меннге

джырчыкъ!

ЭРИНЧЕК ДЖАШЧЫКЪНЫ ТАРЫГЪЫУУ

1

Сууукъ къышны
тебериб,

Джаз киргенд элге.

Бачхалада къар эриб,

Синнгенди джерге.

Суудан тойюб, кеф

болгъанд —

Джылыннганды джер.

Къыш джукъудан

аязгъанд

Бюгюн бизни эл.

2

Уллу, гитче киргенле

Бирден бачхагъа.

Баразала этгенле,

Гардош салыргъа.

Мени келед ойнарым,

Сюймейме ишни!

Гардош салыр заманым

Къайда бард мени?!

Баразагъа ийилсем,

Арыйды белим.

Белим арыйды! — десем,

Кюледи келин...

Атам, къарай

огъурсуз,

Меннге чамланад.

Болма — дейди, —

болумсуз!

Ауузу «от чагъад»!

«Ишлемеген

тишлемейд!» —

Деб, урушад акка.

Ол кеси уа,

ишлемейд,

Урушса да манга!

Болама акъчыкъ!

Эслемезча мени

Къарда бир

джанчыкъ!»

«Къоянчыкъ,

къоянчыкъ,

Узун мыйыкъчыкъ!

Къоянчыкъ,

къоянчыкъ,

Нексе арыкъчыкъ?»

«Джауады, джауады,

Джауады къарчыкъ.

Табмайма ашаргъа

Къышда быхычыкъ!»

«Къоянчыкъ,

къоянчыкъ,

Дженгил чабханчыкъ!

Къоянчыкъ,

къоянчыкъ,

Нексе айбатчыкъ?»

Айбатма, айбатма,

Ариума сенден!» —

Деб, къоянчыкъ кетди

Къачды да, менден.

ДЖАШЧЫКЪ БЛА ТАЙЧЫКЪ

Къарачыгъыз джашчыкъгъа,

Миниб турад тайчыкъгъа!

Тай болса да, айгъырчыкъ,

Къоркъмайд, къоркъмайд балачыкъ!

Чух, чух, чух! — этед,

Башчыгъы кёкге джетед!

Къараторуду тайчыгъы,

Мангылайында — айчыгъы,

Джулдузлу туякълары,

Боракъ кибики санлары!

Чух, чух, чух! — этед,

Башчыгъы кёкге джетед!

Кёз тиймейин ёс тайчыкъ, Чух, чух, чух! — этед,
Аждагъан ат болурса! Башы джулдузгъа
Уллу болса, бу джете,
джашчыкъ, Отдан, суудан ётерча,
Анга къанат болурса, Муратына джетерча!

КЪОЗУЧУКЪ

Къозу-къозу, къара къозу,
Къозучукъ бла ойна, къозу.
Бармагъынгы эт эмизик...
Урсанг, болур ол илгизлик.

Болгъанлыкъгъа ол къарачыкъ,
Къозучугъунг таза джанчыкъ.
Кютючюкдю, бурмачыкъды,
Ол да гитче балачыкъды!

ЧЫПЧЫКЪЧЫКЪ

Мийик, мийик учады,
Джулдузчукъгъа къонады,
Булутчукъну сюреди,
Джазны алыб келеди.

Чыпчыкъ, чыпчыкъ, чыпчыкъчыкъ,
Танг атханлай ол джырчыкъ
Джырлаб Кюнню уятад,
Кёкден джерге къаратад.

Джюджекчикге ушайды,
Арпачыкыны урлайды,
Уячыгы терекеде,
Азатлыгы джюрекде.

Болгъанлыкыгъа гитчечик,
Ёхтемд анда джюрекчик:
Джер да, Кёк да аныкыд,
Ол кеси уа Джазныкыд.

БАЛ ЧИБИН

Семенланы Сымайылгга ушата.

Бал чибинчик, бал чибинчик,
Джелден, буздан къоркъады.
Ариу кюнде, отлау излей,
Узакъ джерге учады.

Бал чибинчик, бал чибинчик,
Чёблеу башдан тояды.
Арта къайтыб четенине,
Аны балгъа бурады.

Ишлесе да кече, кюн да,
Арымайды, талмайды.
Бал четенин къозгъагъанны,
Ачитмайын къоймайды.

Бал чибинчик, бал чибинчик,
Бютюн азчыкъ джашайды.
Бал чибинчик уу бла, бал бла,
Адамлагъа джарайды.

ШОХАЙЛА

В. Высоцкийге ушатыу.

Бир элде, бир тийреде,
Эки къанджалбаш юйде,
Эки джашчыкъ джашагъанла.
Бир-бирине ушагъанла!

Экиси да, токъчукъла,
Сыркыула, ариучукъла.
Адам джангылырчадыла,
Атлары да бирчадыла.

Бир джашчыкъ, ол — Хопайчыкъ,
Экинчи уа — Хомайчыкъ.

Экиси да, тенгледиле,
Бирге ойнай ёсендиле.

Хопай устад чабаргъа,
Устад кьол таш атаргъа,
Тутушургъа, джюзерге да,
Тереклеге ёрлерге да.

Хомай суюд окъургъа,
Джангы билим алыргъа.
Дерсге барса бешсиз къайтмайд,
Дерсин этмей кече джатмайд.

Хопай суймейд окъургъа,
Суймейд дерсге барыргъа.
Дерследе уа, алад эки,
Къозуйдула тенгчиклер...

Хомай суймейд чабаргъа,
Тенгчиклерин хорларгъа.
Борбайчыгъы джетмейд аны,
Озалмайды джашчыкъланы.

Бири-бирин айыблай,
Кеси-кеслерин махтай,
Дерсден къайта ёчешелле,
Алчылыкъны юлешелле.

Кюч бла онглайд Хопайчыкъ,
Билими бла — Хомайчыкъ!
Къара кюч бла билимден а,
Къайсы онглуду билсенг а?

Хомай айтханд Хопайгъа:
«Кюн да, ушамайд Айгъа,
Алай ала тенгледиле,
Джерге джарыкъ бередице!»

Биз алача болайыкъ,
Керти тенглик тутайыкъ.
Мен окъургъа юретеим,
Билиминги кенг этеим.

Сен да, юрет чабаргъа,
Мени, къол таш атаргъа.
Тутушургъа, джюзерге да,
Тереклеге ёрлерге да!»

Оноулашыб джашчыкъла,
Этерлерин ачыкълаб,
Джангы джашау башлагъанла,
Хоншу-тийре сукъланалла.

Лохпайлыкъгъа бой бермей,
Шохайчыкъла эринмей,
Танг атханлай къобадыла,
Эл башына чыгъадыла.

Санчыкъларын ийлейле,
Тереклеге ёрлейле,
Чабышалла, тутушалла,
Арта къол таш атышалла.

«Ишни эбин билмесенг,
Къыйын болад ишлесенг» —
Дей, Хопайчыкъ юретеди,
Лагъымланы кѣргюзеди.

Арыса уа, Хомайчыкъ:
«Солуюм-десе, азчыкъ»,
Хопайчыкъ, къаш-баш» туюди:
«Сууджиликсе!» — деб, кюледи.

Артада устаз болургъа
Кѣзюу джетед Хомайгъа.
Китабланы келтиреди,
Хопайчыкъ бла дерс этеди.

Назму, хапар окъутада,
Джюзге дери санатада,
Къоштуртады, тергетеди,
Тюз джазаргъа юретеди.

Дерсден арыб Хомайчыкъ:
«Солуюм — десе, азчыкъ»,
Хомайчыкъ къаш-баш туюди:
«Сен суубашса!» — деб, кюледи.

Алай эте ёчеше,
Бир-бири бла эрише,
Эртден сайын чабадыла...
Артада дерсге барадыла.

Заман ётуб арадан,
Энд алагъа къарагъан,

Сейирсиниб сёз этелле...
Шохайчыкъла тюрленгенле!

Хопай ачса дефтерин,
Сиз кёрлюксюз бешлерин!
Талай назму эсиндеди,
Тергерге да юренгенди.

Чабышса уа, Хомайчыкъ,
Озалмайды бир джашчыкъ.
Къол таш ата биледи таб,
Сейирсинед саулай мектаб!

Дерсде бешле алалла,
Дерсен келе джырлайла:
«Минги тауну», «Акътамакъны»,
«Гапалауну», «Айджаякъны».

Ала керти тенглелле,
Джашчыкълагъа юлгюлле.
Къарыулу бла билимлиге,
Джол ачыкъды кёб ишлеге!..

* * *

Сен да, уша алагъа!
Тырмаш спортха, окъуугъа!
Юлгю бола бу хапар да,
Бол, сен, алим эм тулпар да!

Джокъду бир тюк зараным!
Тазады мени джаным.
Тюл эсем да, айбатчыкъ,
Урма мени, балачыкъ!

БИР КЪЫШХЫ КЕЧЕ

Тёзалмайын сууукъгъа,
Джууургъан тюбге батама.
Буз Акка бла ёчешгенча,
Сууукъ юйде джатама.

Сууукъ, сууукъ, сууукъма,
Буз болургъа джууукъма.
Буз Акканы кёрсем а,
Сакъалын джулкъурукъма!

Къар джауады эшикде,
Аяз улуйд, тынгылайма.
Кесим джангызма юйде,
Джууургъан тюбде джырлайма.

Сууукъ, сууукъ, сууукъма,
Тынкайыргъа джууукъма.
Буз Акканы кёрсем а,
Сакъалчыгъын бурлукъма!

Харс къагъалла тишлерим,
Аяз сокъгъан тартыугъа.
Туруб бир от этейим,
Буз Аккагъа ачыугъа.

Сууукъ, сууукъ, сууукъма,
От этерге турлукъма.
Буз Акканы тутсам а,
Аямазгъа боллукъма!

ТАЙЧЫКЪ БЛА КЪАРТ ЭШЕК

Эмиб бошаб анасын,
Ашаб бошаб джармасын,
Бир къышхы кюн, бир тайчыкъ —
Узунаякъ субайчыкъ.

Джорта, эркелей, ойнай,
Кёлеккесин табанлай...
Эследи бир эшекни —
Ол джалаед терекни.

Джортуб анга баргъанды,
Сейирсиниб соргъанды:
«Билалмайма, эшек, мен,
Нек джалайса муну сен?!»

Не айтсын эшек анга —
Ана сютден тойгъаннга?!
Ач болгъанын айыбха
Санай, айтханд джууабха:

«Бу терекни джаласам,
Уллу къарыу алама!
Къарыу алыб бошасам,
Тайчыкъланы къабама!» —

Деб, къулакъларын джумгъанд,
Ол эшекча окъугъанд!
Джанын алгъанд тайчыкъны —
Алкъын къызбай джанчыкъны.

Къоркъуу кириб джюрекге,
Къарай артха-эшекге,

Тайчыкъ къачды чарс бола,
Кёз туурадан тас бола!

«Къартлыгъымы унутуб
Ойнайма — деб, къоркъутуб,
Къойдум болур тайчыкъны,
Ол къайгъысыз джанчыкъны» —

Дей, ол эшек кесине,
Къарайд тайны ызындан.
Бичен тюшсе эсине,
Къарны бура ачлыкъдан.

БЁРЮЛЕ БЛА КЪАРТ АЙЮ

Бёрю джыйын чегетде
Табхандыла арбаны.
Излегенле юсюнде
Барыргъа ала аны.

Эшек не ат кёрмейин
Ол арбагъа джегерге,
Не этерге билмейин,
Бардыла къарт бёрюге.

Кюннге чыгъа
дорбундан,
Ол айтханды алагъа:

«Бу чегетде азмыд джан
Джегер кибик арбагъа?!

Къыйынмыд сагъыш
этген?

Тюшюрюгюз сиз эсге!
Шимал таба чегетден
Келген, бир къарт айюге

Тюбегенек, былтыр биз.
Эт бла алдаб сиз аны,
Арбагъызгъа джексегиз,
Тартырыкъды арбаны».

Бёрю джыйын чабдыла,
Джайылдыла чегетге.
Ол айюню табдыла,
Айю алданды этге.

Алданмайын не этер,
Ачдан табанын эмсе?..
Джыйындан а, джукъ
джетер..
Ала айтханны этсе.

Узун сёзню къысхасы:
Бойнун салыб хамытха,
Айю тартад арбасын,
Разы болуб бу чотха.

Арбада уа, бёрюле:
«Чыкъдыкъ биз да, бир
кюннге!» —
Дей, баралла джекире,
Ие болуб джюгеннге.

Къарт айю уа, тартады,
Билмей къайры
тартыргъа.
Чархны ташха урады,
Кегейлерин сындыра...

Джарыкъ джолгъа,
чегетден
Чыгъаралмайд арбасын.

Бёрюле уа, юсюнде,
Къандыралла
мыйысын:..

Буйрукъ бере хар бёрю,
Джюгенинден тарталла.
Ач болса уа ол айю,
Къалгъан-булгъан
аталла.

Тарта талай заманны,
Аз болгъанды
къарыуу..
Айю тартхан арбаны,
Тюз болурму барыуу?!

Элталмайын тюзюне,
Бир балчыкъгъа
батдыргъанд.
Кючюн сала силкине,
Арышларын
сындыргъанд.

Бёрю джыйын хахайлай,
Чамланалла айюге:
«Къойдунг бизни
джаяулай,
Керек тюлсе энд
бизге!» —

Деб, айюню кыыстаргъа,
Ала оноу этдиле.
«Кет бизден энд узакъгъа!» —
Дей, джюгенин ийдиле.

Айю батыб балчыкъгъа,
Билмейди не этерге.
Къалырма-дей, — ачлыкъгъа,
Ол хамытын тешерге

Унамайын, демлешед
Бёрюле бла, бекден-бек.
Тартыб, тартыб кюрешед,
Болгъан кибик юренчек.

Сокъурана бёрюле,
Джекгенлерине аны,
Къарт айю бла ёчеше,
Ашыралла заманны,
Сыйыралмай арбаны.

* * *

Ма алайды бу хапар:
Болса аз да, бир мадар,
Ат арбагъа атны джек,
Не да джаяу бол!
Ат арбаны уа, эшек,
Не да, айю тартсала,
Чыртда болмаз джол!

ДЖЫРЧЫКЪ — ДЖОМАКЪЧЫКЪ

Булутла бла ойнайды,
Терекледе джашайды,
Бек сюеди арпаны,
Къалайды аты аны?

Чыпчыкъчыкъ, чыпчыкъчыкъ,
Чыпчыкъды аты аны!

* * *

Джюрекчиги къоркъакъчыкъ,
Кеси узункъулакъчыкъ,
Бек сюеди быхыны,
Къалайды аты аны?

Къоянчыкъ, къоянчыкъ,
Къоянды аты аны!

* * *

Аны юсю тигенек,
Къоркъса болад тегерек,
Бек сюеди алманы,
Къалайды аты аны?

Кирпичик, кирпичик,
Кирпиди аты аны!

* * *

Юч ёмюрню джашайды,
Къалгъан-булгъан ашайды,
Бек сюеди бышлакъны,
Къалайды аты аны?

Къаргъачыкъ, къаргъачыкъ,
Къаргъады аты аны!

* * *

Багъалыды териси,
Хыйлачыды халиси,
Бек сюеди къоразны,
Къалайды аты аны?

Тюлкючюк, тюлкючюк,
Тюлкюдю аты аны!

* * *

Чегетледе джашайды,
Къыш узунун джукълайды,
Бек сюеди ол балны,
Къалайды аты аны?

Айючюк, айючюк,
Айюдю аты аны!

Кёбдю, кёбдю дунияда,
Айтыллыкъ зат джомакъда.
Джомакъ айта талдым мен,
Мындан ары къура сен.

Хур джанчыкъ, балачыкъ,
Айтчын сен да джомакъчыкъ!

КЪАРТ АСЛАН

Джашлыгъымы тас этдим,
Къартлыгъыма джетгенме.
Джашай-джашай эрикдим,
Онгузлукъдан безгенме.

Джетгинчиге къартлыкъгъа,
Чегетге патчах эдим!
Мен къоркъуучу, джашлыкъда,
Джангыз бир Аллах эди!

Къушла, менден къоркъгъандан,
Мийикде учаелле!
Эшитселе, ауазымдан
Айюле къачаелле!

Энд къушла къой — къаргъала,
Юсюме къонадыла.
Хар джан кибик — асланла,
Къарт, онгуз боладыла.

Ушатханды къартлыгъым
Тишсиз, рахын киштикге..
Кетгенинде джашлыгъым,
Керек тюлме кишиге!..

Тенглери ми тюшюмде
Кёрюченме, къалкъысам.
Бири джокъду биргеме,
Тюшлеримден сагъайсам!

Камсык джелчик, джалымы
Джашлыкъдача сылайды.
Къутсуз къаргъа, джанымы
Чыгъарыгъын сакълайды!..

ДЖЮДЖЕК БЛА ЧЫПЧЫКЪ

Ач болгъанд да кесекчик,
Бара-барыб джюджекчик,
Багушчукъну къазгъанды,
Бир къуртчукъну табханды.

Къатында уа, терекде
Кесин санай мёлекге,
Чубур къанат чыпчыкъчыкъ,
Айта тургъанд бир джырчыкъ.

Джырын бёлюб кесекге,
Алай айтханд джюджекге:
«Багушланы къазаргъа
Тыйыншлыды къаргъагъа!..

Сен а — сары джулдузчукъ!
Татыусузду ол къуртчукъ,
Меннге бер да, къой аны.
Сен ашарса арпаны!»

Ол къуртчукъну, джюджекчик —
Таза, халал джюрекчик,
Чыпчыкъчыкъгъа бергенди,
Арпа излей кетгенди.

Чыпчыкъчыкъ а, къууаннганд,
Чыпчыкълагъа махтаннганд:
«Кёрдюгюзмю хашгенни —
Меннге къуртун бергенни?!

Акъылсызды ол джюджек!
Махтагъанымда кесек,
Болурма — дей, ариучукъ
Ийнаннганды — дуппукъчукъ!»

Джюджекчик а, айлана,
Ахырына таяна,..
Бир арпачыкъ табханды,
Эрлай аны къабханды.

Аны кёрюб, чыпчыкъчыкъ —
Уча билген хыйлачыкъ,
Къона алма терекге,
Ачыуланыб джюджекге,

Къабханына зарлана
Алай айтханд чамлана:
«Уча, аулай дунияны,
Сени кибиб аманны

Кёрмегенем ёмюрде,
Не кёкледе, не джерде!
Меннге бермей арпаны
Къалай къабдынг сен аны?!

Болмай къалгъаенг джулдуз!
Сыфатынг тамам къутсуз!

Аякъларынг а, баймакъ,
Джийиргеншли ачтамакъ!» —

Дей, учуб кетди чыпчыкъ.
Джюджек болуб мыдахчыкъ,
Къараб къалды ызындан,
Кёлю къалыб чыпчыкъдан.

ГЫЛЫУЧУКЪ

Бир кюн, кёрюб тайчыкъны—
Халиси айгъырчыкъны,
Излей тайгъа ушаргъа,
Аны кибик чабаргъа,

Узункъулакъ гылыучукъ —
Гитче, къарабурунчукъ,
Бир эшекге баргъанды,
Андан оноу соргъанды:

«Ушар ючюн тайчыкъгъа,
Не керекме ашаргъа,
Не керекме ичерге,
Тайча дженгил ёсерге?»

Эшек айтды гылыугъа:
«Тынгыла сен, оюмгъа —
Нек керексе ушаргъа
Ахлычыгъым, сен тайгъа?!

Сен ашыкъма ёсерге —
Сабийликден кетерге.
Дженгил чабсанг да, тайдан,
Къачалмазса къартлыкъдан!..

Аллах, джашауну къурай,
Этмегенд да сени тай!
Сен тай тюлсе, гылыуса,
Сен кесингча ариуса!

Ёс, сукъланмай кишиге!
Атынг чыкъса игиге,
Хар ким, сеннге сукъланыр,
Алгъышында сагъыныр!..

Эшекмисе, атмыса,
Гылыумуса, таймыса...
Ким болсанг да, иги бол,
Джашау борчунг олду — ол!» —

Дей, ол эшек бошады,
Гылыучукъгъа къарады.
Гылыучукъ болса уллу
Къалай болур джазыуу?

ЭЛБЕРЛЕ

Тигенекли тону,
Узун, джити бурну,
Къоркъса, тобха ушайд.
Айтчын! Аты къалайд?

(кирпи)

* * *

Чибиннге ушайды,
Учса, джызылдайды,
Къанынгы урлайды.
Айт! Аты къалайды?

(ургъуй)

* * *

Джерде чынгаб джюрюген,
Сууда бата билмеген,
Къутсуз сыфаты.
Къалайды аты?

(макъа)

* * *

Чыпчыкъ, къуш да тюлдю,
Гылын къуш да тюлдю.
Кече учады,
Кюндюз джукълайды.
Аты къалайды?

(битдир)

* * *

Бурну ушайд къуйрукъгъа...
Чырт ашыкъмайды джукъгъа!..
Ёретинлей джукълайды.
Айтчын! Аты къалайды?

(пил)

ТАУРҮХНА

ТЮЛКЮ БЛА САРЫУБЕК

Къара кюч бла акъылны
Салсанг базманнга,
Акъыл басарыгъына,
Сёз болмаз анга.

Хыйлалыкъны акъылгъа
Этдирсенг къуллукъ...
Не болумгъа тюшсенг да,
Тюлсе къурурукъ!..

Бу шартланы табигъат,
Бергенд тюлкюге.
Сизге джомакъ айтайым,
Анга юлгюге.

* * *

Бир сарыубек къычыргъанд,
Хоншуларын чакъыргъанд,
Ауузун кенгине ачханд,
Тишлерине махтаннганд:

«Къарачыгъыз, тенглерим,
Кёбдю мени тишлерим!
Тишлерим а, джитиле,
Агъачны да кесерле!

Тынгылагъыз энди сиз!
Тынч джашаргъа суйсегиз,

Кесигизни эслегиз,..
Меннге джасакъ төлегиз!

Келтиригиз ашарыкъ.
Алайсыз а, джашарыкъ
Тюлсюз! Огъай! — десегиз,
Аш боллукъсуз кесигиз!»

Джаныуарла кетдиле,
Бушуу, джылау этдиле,
Не этерге билмейле,
Чырт бир мадар кёрмейле

Сарыубекден къутулур.
Анга къаршчы ким болур?!
Аллай джаныуар болмаз,
Апсаты да болушмаз.

Бир талада джыйылыб,
Хар ким орнун айырыб,
Тюлкюге сёз бергенле,
Бир амал таб! — дегенле.

Сагъыш этгенди тюлкю,
(Хыйлалыкъгъа ол юлгю).
Джерден ёрге къобханды,
Къалгъанлагъа айтханды:

«Сиз былайда къалыгъыз,
Тёзюмге бой салыгъыз.
Мен табханма амалны,
Эшитирсиз хапарны» —

Деб, тюлкючюк кетгенди,
Темирчиге джетгенди.
Анга хапар айтханды,
Хыйлалыгъын ачханды...
Аны алыб къайтханды.

Сарыубекге келгенле,
Джылы салам бергенле,
Кука къарай кёзюне,
Ийнакъ къоша сёзюне,
Тюлкю сёзню башлагъанд,
Хыйлалыгъын бошлагъанд:

«Сарыубекчик, сарыубек!
Ариучукъса къалай бек!
Айхай, ауруйду тишинг,
Билмегенликге кесинг!

Келтиргенме тишчини,
Къара» — деб, темирчини
Сарыубекге кёргюзгенд,
Кукаланнганд, суйюннгенд:

«Ач ауузунгу, къарайыкъ,
Тишге дарман салайыкъ,
Аурууунгу алайыкъ,
Джанынга къор болайыкъ!»

Кертда дегенд, сарыубек,
Ауузун ачханд тамам бек.
Темирчи салыб кючюн,
Уллу токъмакъ-чөгючюн

Тишлерине джетдиргенд,
Талай кере сермегенд!..
Сарыубекни тишлерин —
Сюнгюлеча тишлерин,
Сындыргъанды, къуйгъанды..
Уллу ауузун бузгъанды!

Энди ма ол, сарыубек,
Тынч болгъанды — дейле, бек.
Къалмагъанды бир тиши,
Андан къоркъмайд энд киши!

КЁЗБАУ БАЙЛЫКЪ

*Хаман таурух башланад
«Эртде...» — деген, сёзледен.
Арты иги бошалад..
Ол адетди эртдеден!
Бюгюн мени кечсегиз,
Ол адетден жанлайым.
Бир кесек эс бёлсегиз,
Таурухуму башлайым:*

1

Бир киши бла бир къатын,
Къызгъанчлыкъ амалтын,
Ашарыкъдан тояргъа,
Сюймей ачха джояргъа,
Джашагъанла ачлыкъда,
Излей байлыкъ джыяргъа.

Джокъ эд тууар маллары,
Къойлары не атлары,..
Сюйселе да малланы,
Алыр ючюн аланы
Ачха джояргъа керек...
Къызгъаналла — ачханы.

Айхай, киши-кишиди!
Къой, мал аны ишиди...
Бир кюн айтханд къатыннга:
«Барайыкъ да, базаргъа,
Къойла, ийнек алайыкъ,
Башлагъанбыз азаргъа!

Джарамайды таулугъа
Бир да, малсыз болургъа!
Небиз кемди хоншудан?
Айыбды адамладан!
Мал тутсакъ а, тоярбыз
Этден, сютден, айрандан!»

«Керек тюлдю къой, тууар!
Къойну гудучу урлар.
Ауруу тиер тууаргъа.
Не аны да, урларгъа
Кёб керекмид гудугъа —
Худжу къаллыкъ мурдаргъа?!» —

Дейди, къатын кишиге.
(Ма алайд да, бийчеге
Ауузунгу ач де да къой —

Сыйынныкъды ары къой!..) 11
Узун сёзню къысхасы: 12
Къатын эрге бермейд бой! 13

Алай эте даулаша, 14
Сууусала — джараша, 15
Бир кюн сагъыш этгенле, 16
Бир оноугъа джетгенле. 17
Барыб уллу базаргъа 18
Тауукъ алыб келгенле! 19

«Тауукъ а, не — тауукъду! 20
Не ашаб да, турлукъду. 21
Анга ачха ким джояд? 22
Тууар тюлд да ол, не ат! 23
Керек тюлдю джем, бичен, 24
Къуртла ашаб да, тояд!» — 25

Дейди къатын къууана. 26
Танг атханлай уяна, 27
Барыб джокълайд тауугъун, 28
Хаман сорад саулугъун... 29
Бу тауукъда кёргенча 30
Энди джашау зауугъун. 31

Хо, тауукъ а — тауукъду! 32
Хоразсызмы боллукъду?! 33
Бир кюн хоншу бачхада, 34
Къуртла излей тахтада, 35
Бир хораз бла танышханд. 36
«Бирлик болгъанд арада!..» 37

Заман ётуб, кесекден
(Ол адетди эртдеден)
Тауукъ табханд гаккычыкъ,
Гаккысы уа — алтынчыкъ!
Сейирсингенд, къууанганд,
Аны кёрюб къатынчыкъ.

Къатын эрин чакъыргъанд,
Гаккысына махтанганд.
Тутханбыз! — дей, байлыкъны,
Чырмаб алтын гаккыны,
Джашыргъанла кюбюрге,
Адам кёрмезча аны.

Киши айтханд къатыннга:
«Бу хапарны бир джаннга
Билдирмейин къояйыкъ,
Тилибизни тыяйыкъ!
Тауукъ табса гаккыла,
Джыяйыкъ да турайыкъ!»

Айхай, къатын — къатынды...
Тилин тыйгъан къыйынды!
Алай болад джазыуунг:
Тилни тыймагъан ауузунг,
Миллет айтханнга кёре,
Болуучанд сени джауунг!..

Хапар элге джайылгъанд,
Хоншу-тийре, джыйылгъанд,
Кёрейик! — дей, гаккыны,

Ол сейирлик, ол затны,
Алгъандыла ортагъа
Кишичик бла къатынны.

«Хей, тийге эд сениге окъ!
Кёргюзтмезге амал джокъ!
Билдирмейик бир джаннга —
Деген эдим да, санга!
Энди, кёргюз гаккыны!» —
Деди, киши къатыннга.

Къатын ауур ахсына,
Босагъада абына,
Чыкъгъанд алыб гаккыны,
Халкъгъа кёргюзтгенд аны.
Быллай алтын гаккысы
Болмаз джерде бир ханны!

Миллет сейир болдула,
Талай соруу сордула,
Талай оноу бердиле,
Тауукъгъа сакъ бол! — делле.
Сюзе кёрген затларын,
Юйлерине кетдиле.

2

Элде хар адам тюрлюд...
(Ол кимге да, тахса тюлд)
Болуучанд иги, аман...
Алай болгъанды заман:

Биреуню байлыгына
Зарланад кѣауум адам!

Ол элде, аманлыкъчы,
Чам аты да, «Гаккычы» —
Болгъан, бир джаш джашагъанд.
Алай заман ашыргъанд:
Кечеле бла джашыртын,
Халкъны мюлкюн тонагъанд!

Тауукъ тюше эсине,
Тынчлыкъ табмай кесине,
Бир джол сагъыш этгенди,
Аман акъыл келгенди...
Ол киши бла кѣатынны
Юйлерине джетгенди.

Кѣарангыды тегерек.
Андан сора не керек
Гудучугъа урларгъа,
Терс акъыллы мурдаргъа?
Кѣарангыда гудугъа,
Тынч болад да, бугъаргъа!

Тюшюб тауукъ орунга,
Тауукъчукъну кѣйнуна
Кѣысыб, гудучу чыкыгъанд,
Тегерекге кѣарагъанд,
Джан эслемей орамда,
Кѣарангыгъа ташайгъанд!..

Танг да ача кёзлерин...
 Къатынчыкъ да, тюшлерин
 Кёрюб бошаб, къобханды,
 Тауугъуна баргъанды.
 Барса, аллайгъа барсын:
 Тауугъу джокъ болгъанды!

Дунияны хахайлата,
 Тийрени «къалтырата»,
 Къатын джылау этгенди.
 Кишиси да джетгенди.
 Ма къыйынлыкъ, къыйынлыкъ,
 Байлыкълары кетгенди!

Джыламукъла тёкдюле,
 Уллу бушуу этдиле...
 Тауукъну уа, ким табар?!
 Алай буюрду къадар.
 Къатыны бла кишиге
 Джылагъандан джокъ мадар!

Ол кюнде уа, гудучу
 (Халкъны мюлкюн урлаучу)
 Къоркъуб айгъакъ болургъа,
 Зийданнга атылыргъа.
 Къачар акъыл алгъанды,
 Таулада бугъунургъа.

Андан бери ол элде,
«Гаккычыны» юйюнде
Көрмегенди бир адам.
Тас болгъанды ол джаман!
(Чырт насыблы болмайды
Гудулукъ бла джашагъан!)

Тауукъдан а, хапар джокъ.
Кесиб, ашаб, къарнын токъ
Этген болур ол гуду...
Аллах алай буюрду
Болур эди къатыннга —
Тауукъчугъу къуруду!..

Берселе да багъасын,
Къатын алтын гаккысын
Унамайды сатаргъа,
Берекетли джашаргъа.
Болмаса да ачхасы
Гырджын алыб ашаргъа...

Ол киши бла къатынны
Юслеринден хапарны,
Мен муну бла бошайым.
Бошалса да таурухум,
Сеннге — гитче джууугъум!
Кёлюмдегин айтайым:

Керекмиди да байлыкъ,
Ол тюл эсе джарарыкъ,
Бир керекли кюнюнгде?!..

Мен ангылагъан: — джерде
Барды бир керти байлыкъ:
Аны аты — Адамлыкъ!

ДЖАШАР

Кёб болмайын, бир элде
Болгъан эдим къонакъда.
Эл ныгъышда ингирде,
Тынгылагъанем джомакъгъа.
Къалгъаныча эсимде
Аны сизге айтайым,
Сагъышымда кесекге
Сабийликге къайтайым.

1

Эртде-эртде бир джерде,
Эртден деген бир элде,
Ийнакъ эте анасын,
Таудан сакълай атасын,
Джашагъанды бир джашчыкъ —
Акъылманчыкъ, тулпарчыкъ,
Аты болгъанд Джашарчыкъ.

Ол бешикде заманда,
Угъа чыгъыб хаманда,
Деу атасы Акъ-Дауут
Тутуб маралны саууб,

Аны сютюн келтиргенд,
Джашарчыкъгъа ичиргенд,
Джашын алай ёсдюргенд.

Джашарчыкъны анасы,..
Уллуд сыйы, намысы,
Сау дуниягъа айтылгъан,
Ауругъаннга джарагъан,
Нюр джаякълы Джансарай,
Сукъланырча Кюн бла Ай
Ариу болгъанд гоккалай.

2

Бир кюн Джашар эшикде,
Алты айда, бешикде,
Кёрюб къушну учханын,
Къанатларын къакъгъанын,
Къолун тартыб кёргенди,
Бешик бауун юзгенди,
Къарыучугъун сезгенди.

Он джылында Джашарны,
Кёргюзтюрге маралны,
Угъа элтгенд Акъ-Даут.
Таудан, ёзенден аууб,
Къая раннга келгенле,
Бир дорбунну кёргенле,
Теренине киргенле.

Къарангыдан джукъ кёрмей,
Деу айюню эслемей, —
Джуукълашыб баргъанла,
Бир палахха къалгъанла.
Айю алгъа чабханды,
Акъ-Даутну джыкыгъанды,
Бетин, санын джыртханды.

Джашар эсин ташламай,
Къоркъуб къачмай, джыламай,
Айю таба атлагъанд,
Джелкесинден къадалгъанд,
Кючюн салыб тартханды,
Джити ташха ургъанды,
Башын эки джаргъанды.

Къарыусузду Акъ-Даут,
Джаралары бек ауурд.
Кючден эсин джыйгъанды,
Джашарчыкыгъа айтханды:
«Былай болур къадарым,
Келед мени аджалым,
Джокъду къачар мадарым.

Сен Эртденнге къайтырса,
Хапарымы айтырса.
Ананга болурса сакъ,
Онгузгъа болурса джакъ!
Олду сеннге осиятым.
Чакъырады аджалым,
Сау къал! — тулпар Джашарым».

Акъ-Даутну кьойнуна
Алыб, кьыса бойнуна,
Джашар юйге кьайтханды,
Элни бушуу басханды.
Джылайдыла сабий, кьарт,
Джыйылыб сау джамагъат,
Ахыр джолгъа ашыргъанд.

3

Он джыл ётюб арадан,
Джашар болгъанд аждагъан.
Арыгъанны билмейди,
Сырты джерге тиймейди
Эришиуде, джыгъышда.
Элде кьартла ныгъышда,
Айтадыла алгъышда.

Нюр джаякълы Джансарай,
Акъ-Даутну тансыкълай,
Къалмагъанды саулугъу.
Оннган кибик джаулугъу —
Оннганд бети, сыфаты,
Саргъалгъанча сураты,
Азайгъанды кьууаты.

Ауруу табханд джанына.
Кьууанса да джашына,
Ышаргъанны кьойгъанды,
Джылай онгсуз болгъанды.
Джашар кьарай анагъа,

Билмейд не бла багъаргъа,
Саулугъуна джараргъа.

4

Эртден деген, ол элде,
Адамла бла бирлешде,
Джашагъанды къарткъуртха —
Джууаб билген хар затха.
Джашар анга баргъанды,
Бар болумун айтханды,
Андан оноу соргъанды.

Тынгылады къарткъуртха,
Былай айтды джууабха:
«Сени ананг Джансарай,
Ауругъанлагъа джарай,
Сууаб алгъанд миллетден.
Энди джолгъа тебре сен,
Мен эртдеден билгенден.

Джер этекча бир джерде,
Бир чегетли ёзенде,
Сен къаланы кёрюрге,
Къоркъмай ары кирирсе.
Ол къаланы иеси
Сегиз кюмюш эшмеси,
Алтын тюкю териси,

Бир эмеген къатынды,
Аны аты Алтынды.

Эрлай кирде да эшикден,
Ол тургъунчун шиндикден,
Анай!-де да, юч кере,
Къолун къыс да эрнингге,
Ёт да олтур сен төрге.

Алай этсенг эмеген,
Адамланы тэзмеген,
Сени санар балагъа,
Къонакъ этер къалагъа.
Андан ары этеринг —
Ма андан эшитиринг,
Буду мени билгеним».

Джашар юйге къайтханды,
Бу хапарны айтханды.
Алыб джолгъа азыгъын,
Ананы разылыгъын,
Ол чыкыгъанды элинден.
Кюмюш къама белинде
Джылтырайды нюр кюнде.

5

Джашар барад ашыгъыб,
Талай кюнню ашырыб,
Джер этекге джетгенди,
Бир ёзеннге тюшгенди.
Бара-барыб къараса. —
Бир сейирлик бир къала —
Башы чокъуракъ мияла,

Къабыргъасы багъырдан,
Эшиги уа, алтындан.
Юретгенча къарткъуртха,
Джашар турмайын артха,
Ол къалагъа киргенди,
Эмегенни кѳргенди,
Оноудача этгенди.

Чѳгюб урчукъ ийирген,
Кюмюш чачлы эмеген,
Болгъанд сейир-тамаша,
Алай айтханд ол джашха:
«Анай! — демей юч кере,
Ётюб кетсенг сен тѳрге,
Боллукъ эдинг ёлюрге!

Джашаб келдим ёмюрню,
Анай! — деген, ол сѳзню
Адамдан эшитмейин,
Бир игилик кѳрмейин.
Мен суймейме адамны —
Суймегенча аджалны,
Не да шайтан — Къуранны!

Анай! — деген, хар джанны,
Кѳрген кибик баламы —
Кѳрюученме мен алай.
Къайдан келдинг сен, къалай?!
Хапар айт, тынгылайым,
Джарсыуунгу алайым,
Мадарымча джарайым».

Къайтара ол заманны,
Джашар айтад хапарны:
«Атам къатыш мен ууда,
Бир айюге дорбунда
Тюртюлгенек эслемей,
Амал джогъед сермешмей,
Джашау ючюн кюрешмей.

Айю онглу болгъанед,
Деу атамы джыртханед.
Айбат анам Джансарай,
Энд атамы тансыкълай,
Джылай ауруу табханды,
Сыфаты да оннганды,
Кёрге джууукъ болгъанды.

Джокъмуд дарман сен билген,
Адамгъа къарыу берген,
Кетерирча ауруун,
Къайтарырча саулугъун?!
Тёгер эдим къанымы,
Берир эдим джанымы,
Сау этерге анамы!»

Сагъыш этиб эмеген,
Былай айтды кесекден:
«Аша, ич да, сен солу,
Узакъ боллукъду джолунг.
Къыйналгъанды джюрегим!
Эртдеден да билгеним
Бир къушдан эшитгеним —

Джети кюнлюк бир джолдан,
Ётсенг джети урбундан,
Бир талагъа келирсе,
Къаспар атны кёрюрге!
Ортасында таланы,
Эслериксе гараны,
Ол суууду Къаспарны.

Сени кёрюб узакъдан,
Ычхынганча тузакъдан
Къаспар атар мыллыгын,
Кёргюзтюрге къылыгъын.
Туягъы бла джер къазар,
Не табанлар, не къабар,
Гара сууун ол джакълар.

Сен Къаспарны тыялсанг,
Гарасындан ичалсанг,
Къаспар болур джолдашынг,
Джюгеннге салыр башын.
Сен джалына тиерсе,
Бир болуш! — деб, тилерсе,
Ол айтханча этерсе» —

Деб, эмеген бошады.
Джашар ичди, ашады,
Алтын джыйды азыгъын.
Сыртха атыб артмагъын,
Джашар джолгъа тебреди.
Тюзден — таугъа ёрледи,
Джети кюнден ол кирди,

Бир къарангы чегетге,
Къоркъуу келмей джюрекге,
Чыкъды джашил талагъа,
Шукур эте Аллахха.
Ортасында таланы
Ол эследи Къаспарны,
Къатында да гараны.

6

Гара суу боркъулдай,
Кюнде джалы джылтырай,
Къаспар отлайд рахатлы,
Кюмюш, алтын туякълы.
Адам ийс сезгенлей,
Къараб джашны кёргенлей,
Шын туруб, ачы кишней,

Мыллык атды Джашаргъа —
Табанларгъа, къабаргъа.
Джашар турмайын артха,
Секириб минди атха.
Тулпар Къаспар къутурду,
Шын турду да, чочуду,
Гара таба учурду...

Джашар ёрге къобаргъа,
Къаспар чабды къабаргъа.
Алай а, джаш секириб,
Къарыууна кёллениб,
Къуйругъундан тутханды,

Кючюн салыб тартханды,
Бир атлатмай тыйгъанды!

Эс джыйдыртмай Къаспаргъа,
Тартыб джууукъ гарагъа,
Тобугъуна тюшгенди,
Гарасындан ичгенди.
Ат кылыгъын къойгъанды,
Башын джашха бургъанды,
Адам тилде соргъанды:

«Кимсе? Къайдан келгенсе?!
Сен сууумдан ичгенсе!
Сенсе мени тыялгъан!
Къарыуунг бла онглагъан!
Къарнашымча кёрейим,
Тилегинги этейим,
Керек джерге элтейим!»

Джалын сылай Къаспарны,
Джашар айтды хапарны.
Излегенин дарманны,
Сау этерге ананы...
Башын бура аязгъа,
Къаспар кириб сагъышха,
Алай айтды Джашаргъа:

«Бу биз тургъан таладан,
Эки айлыкъ бир джолдан,
Ётсенг сегиз ауушну,
Сен кёрлюксе бир тауну.

Башы кышды хар кыруу,
Кёк бла джерге ол буруу,
Тауну аты Элбуруу!

Ма ол тауну башында,
Эримезлик кыарында,
Тазалыккыны кертиси,
Ариулуккыну белгиси,
Бир гокка ханс ёседи,
Таугыа нюрюн себеди,
Айгыа джылыу береди.

Аны элтсенг ананга,
Джарарыккыды дарманнга!
Кыайтырыккыды саулугуу,
Кыарыуу, ариулугуу.
Буду мени билгеним.
Алай джангыз иерим
Келмейд сени, элтейим!

Джетер мени болумум,
Эки айлыккы джолунгу
Тауусурма бир кюннге,
Сен кыадалсанг джюгеннге.
Мин, учарма — садаккыча,
Кёкге чыгыа — бораккыча,
Суудан ёте — чабаккыча!»

7

Джашар атха миннгенди,
Аккы джамчысын кийгенди,

Джюгенинден тутханды,
Къаспар алгъа чабханды.
Азат джелни сюргенлей,
Туякълары джилтинлей,
Джер къалтырай, титирей,

Тюзден — тенгизге кире,
Таудан — таугъа секире,
Булутланы башы бла,
Кюннге тие джалы бла,
Къаспар барад боракъча.
Ай да, сабсыз оракъча,
Къубулады къонакъча!

Алай эте джетдиле,
Кёкден джерге тюшдюле.
Сюеледи Элбуруу,
Кёк бла джерге ол буруу.
Башы къарлы кюртледен,
Булут тая белинден,
Къобан чыгъа тюбюнден,

Кёкге тиреб тѣппесин,
Аяз тарай джелкесин.
Чыкъгъан кибик тюшюнден,
Кёз алалмай юсюнден,
Джашар таугъа къарайды,
Тылпыууна тынгылайды,
Залимлигин ангылайды.

Къаспар айтды Джашаргъа:
 «Тёппесине чыгъаргъа
 Энд керексе сен кесинг,
 Гюл танырча иесин.
 Чыкъсанг тауну башына,
 Къайтыр ючюн ызынга,
 Сен бек сакъ бол джанынга!

Сакълыкъдан заран болмаз,
 Сакъ атлагъан абынмаз!..
 Сен шошлукъгъа ийнанма,
 Ариулукъгъа алданма!
 Ким биледи бу тауну
 (Акъ чепкенли ариуну)
 Тёрюсю эсе да, джауну?!

Мен сакъларма аллынгы» —
 Деб, ашырды Джашарны.
 Джашар а, джугъутурлай,
 Ёрлейди къаны къайнай,
 Бугъойлагъа илине.
 Булутла сейирсине,
 Тиедиле бетине.

Бек мийикден-мийикге
 Ёрлейд, ушай кийикге.
 Кёз аллында анасы —
 Джашауну магъанасы,
 Тыйгъыч джокъду джолуна,

Тау төппеге учуна,
Джашар чыкъды башына.

Кёзю къамай акълыкъдан,
Кёлю тола насыбдан,
Башы кёкге тирелди,
Гокка хансны эследи!
Тауну башын джарыта,
Кюнню кёзюн къарата,
Ариулугъу таралта,

Ёсе эди ол гокка!
Сейир болуб бу чотха,
Джашар джууукъ баргъанлай,
Гоккагъа узалгъанлай,
Уллу кюртню тюбюнден,
Эки этиб белинден,
Гёзет этген эртдеден,

Бир Атайтмаз чыкъгъанды,
Сермеб джашны тутханды!
Бугъа кибик ёкюрюб,
Джашны кёкге кёлтюрюб,
Джерге ургъанд сыртындан,
Арта буугъанд бойнундан,
Тобукъ тиреб къарнындан.

Джашар болмай алджаулу,
(Уллуду да къарыуу)
Бир болушлукъ излемей,
Атайтмазгъа бой бермей,

Чачларындан тартханды,
Бир джанына атханды,
Эрлай джерден кьобханды.

Экиси да кьызгъалла,
Бир-бирлерин буугъалла.
Узун чачлы Атайтмаз
(Сабийни да аямаз),
Джашны сермеб ургъанды,
Тулпар тобукъланнганды,
Кючден ёрге тургъанды!

Джашар бошлаб ачыуун,
Бирге джыйыб къарыуун,
Атайтмазгъа чабханды,
Тутуб джерге ургъанды,
Тюз белинден батдыргъанд,
Тау кълалтыраб, ахсыннганд,
«Чачлы» эсин ташлагъанд!

Джашар гюлню юзгенлей,
Башчыгъына тийгенлей,
Эсин джыйыб Атайтмаз,
(Адам анга ийнанмаз)
Бир ариу джаш болгъанды!
Джерден бери чыкългъанды,
Тулпар джашха айтханды:

«Аманлыкъ» — деб, бир шайтан,
Тамам ачы къларгългъан,
Эгечими суйгенед,

Келечиле ийгенед:
«Кёбдю мени алтыным,
Тутарыкъды насыбынг,
Болчун! — деди къатыным».

Эгечим унамады,
Анга тынгыламады.
«Аманлыкъ» ачыуланды,
Экибизни къаргъады.
Эгечими гюл этди,
Тау башына келтирди:
«Элбурууда ёс!» — деди.

Мени этди Атайтмаз —
Джан-джаныуар хорламаз!
Сакълауул этди гюлге,
Киши аны юзmezге.
Сен бу таугъа чыгъалдынг,
Атайтмазны хорладынг,
Гокка хансны юзалдынг!

Мен къутулдум къаргъышдан,
Адам болдум джангыдан!
«Аманлыкъгъа» джокъ кечим!
Сау болурча эгечим,
Биз керекбиз этерге:
Шайтанны ёлтюрюрге,
Гокка хансны кючлерге!

Къыйынд аны табаргъа,
Кёрюнмейди адамгъа.

Сен бошуна излеме,
Мен тахсасын билеме!
Кюнню джаба төппеси,
Ёсед аны тереги,
Ма андады джюреги!

Сен терекни кесалсанг,
Туураб, дуккул эталсанг,
Бошарыкъса шайтандан,
Ол къутулмаз аджалдан!
Мен джол устанг болайым,
Джёнгерликге барайым,
Бир джугъунга джарайым!

Джашар гюлню алгъанды,
Къойнуна джашыргъанды.
Ала таудан тюшгенле,
Терк Къаспаргъа мингенле.
Джыра булутну, джелни,
Ташлай тауну, чегетни,
Табдыла ол терекни.

Терен ийиб тамырын,
Джабыб Кюнню джарыгъын,
Дуниядан болуб эрек,
Ёсе эди ол терек!
Къаблан кибик сакъ атлай,
Джашар джууукъ баргъанлай,
Къамасын чыгъаргъанлай,

Бутакълары чайкъалыб,
Ол терекден салыныб,
Джерге тюшдю бир джылан —
Башы мор, сырты къолан,
Кёзюн алмай Джашардан,
Тили чыгъа ауузундан —
Къама кибиб къынындан.

Джашар кесек илгениб,
Бир джанына секириб,
Къамасы бла сермеди,
Алай къама джетмеди.
Джылан эрлай бурулуб,
Уллу башын тургъузуб,
Ёлтюрюрге учунуб,

Къабды къолун Джашарны,
Терк атдыртды къаманы,
Ууун ийиб къолуна,
Ол чырмалды бойнуна,
Тыя джашны тылпыуун.
Джашар ала солууун,
Бирге джыйыб къарыуун,

Мор башындан тутханды,
Тартыб ауузун джыргъанды!
Джаны чыкъды джыланны.
Юсюнден атыб аны,
Эсге сала анасын,
Сан этмейин джарасын,
Джерден алыб къамасын,

Сермеб терекни урду.
Терек ахсыныб ауду.
Джер гюрюлдеб башлады,
Кёк кюкюреб, джашнады.
Алай болуб бир кесек,
Джанды, кюл болду терек!

Сингиб джыланни ууу,
Кете онгу — къарыуу,
Джашар, джашха къабланды,
Арта эсин ташлады.
Ол джаш гюлню алгъанды,
Джарасына салгъанды...
Джашар эсин джыйгъанды.

Джокъ болгъанды аурууу,
Терк къайтханды къарыуу!
Джаш айтханды Джашаргъа:
«Эрлай мин да, Къаспаргъа,
Гокка ханс, къыз болгъунчун,
Дарманлыгъын джойгъунчун,
Элде тауукъ кьоннунчун,

Джет ананга, юйюнге,
Тий гокка бла бетине,
Андан сора кёрюрсе,
Этеринги билirse.
Мен барайым энд кесим,
Сенден джангыз тилегим:
Сау болгъанлай эгечим,

Сиз кьонакьгъа келирсиз,
Меннге кьууанч берирсиз».
Джашар джашны ашырыб,
Анасына ашыгъыб,
Миниб бурул атына,
Джолун бурду джуртуна,
Аяз кире кьойнуна.

10

Кюн таулагъа бугъуна,
Джашар джетди джуртуна.
Теше бёркюн, джамчысын,
Къучакълады анасын.
Къарыусузду Джансарай...
Джашыны аллын сакълай,
Чачы болгъанд акъ — къарлай.

Джашар айтыб хапарны,
Узатханды гокканы.
Кёз алалмай Джансарай,
Гоккачыкъны ийнакълай,
Башчыгъын сылагъанлай,
Джаягъына къысханлай,
Юйню ичи къалтырай

Хауагъа нюр чачылды,
Эшик кеси ачылды,
Ауруу кетди къайтмаздан...
Саулукъ къайтды джангыдан!
Кеси билмей тургъанлай,

Насыбына ийнанмай
Сау болгъанды Джансарай!

Артада, эшик джабылды,
Гокка хансчыкъ джашнады,
Юй жарыкъдан толуду,
Сора гюлчюк къыз болду!:
Алтын чачлы, айджаякъ,
Саны субай, бети акъ.
Тегерекге къарай сакъ,

Алай айтды Джашаргъа:
«Не берейим саугъагъа?
«Аманлыкъдан» къутхардынг,
Тюрсюнюмю къайтардынг.
Джан эгечинг болайым,
Не да, тенгинг болайым,
Сюйсенг, келин болайым!»

Сейир болуб бу затха,
Джашар айтды джууабха:
«Сёзюнг балхамд джаныма,
Джарагъанса анама...
Сен эркинсе башынга,
Барайыкъ къарнашынга,
Сёз бергенме мен анга!»

Танг кёргюзте жарыгъын,
Хораз бошлай тамагъын...

Булутла бла ойнай джел,
Уянганды Эртден эл.
Ала миниб Къаспаргъа,
Атландыла таулагъа —
Къыз джашагъан джуртлагъа.

Бу къызны уа къарнашы —
Патчахны джангыз джашы,
Эгечине къууаннганд,
Джашны иги сыйлагъанд.
Болмагъанча дуняда
Той этгенди алайда,
Тепсей, тарта орайда...

Юч кюн туруб къонакъда,
Сёз тауусуб арада,
Джашар къызны алгъанды,
Анасына къайтханды
Разылыгъын алыргъа.
Насыб келгенд анагъа!
Халкъ джыйылыб алагъа,

Бир ыйыкъны той баргъанд,
Джюз-минг алгъыш айтылгъанд
Акъ-Дауутну юйюне,
Джангы туугъан юйюрге.
Эркин эди боза, эт,
Баред хар не берекет,
Къууанч этди сау миллет!

Тулпар джашны хапары
Бу къууанч бла бошалад.
Аны аты юлгюге
Эртден элде айтылад:

«Ёсюб келген джашчыкъла,
Джашар кибик болсунла!
Халкъыбызгъа хаманда
Тулпар джашла туусунла!»

Аманлыкъны таурухда,
Хаман хорлайд игилик.
Бу адетни джашауда
Барыбызда кёрейик!

БАШЛАРЫ

Назмула

«Сабий кюлсе»	3	Эринчек джашчыкъны	
Бёрючюк	3	тарыгъыуу	21
Китаб	4	Къоянчыкъ	23
Юлгю ал	5	Джашчыкъ бла тайчыкъ	24
Бешик джыр	6	Къозучукъ	25
Атамы биринчи туудугъу	7	Чыпчыкъчыкъ	25
Алимчик	8	Бал чибин	26
Зульфийачыкъ	9	Шохайла	27
Таныймыса аны	10	Къадырны джыры	33
Муратыма джетербиз	11	Макъачыкъны тилеги	33
Маймул бла шайтан	12	Бир къышхы кече	34
Наз терекчик	14	Тайчыкъ бла къарт эшек	35
Отун джарама	15	Бёрюле бла къарт айю	37
Аммань джырчыгъы	15	Джырчыкъ — джомакъчыкъ	40
Кючюк бла киштикчик	16	Къарт Аслан	43
Джашчыкъны анты	19	Джюджек бла чыпчыкъ	44
Сабий булджутуу сёзле	20	Гылыучукъ	46
		Элберле	47

Таурухла

Тюлкю бла сарыубек	50	Джашар	63
Кёзбау байлыкъ	54		

УЗДЕНОВ РАШИД РУСЛАНОВИЧ

ВОЛЧОНОК

Стихи

для дошкольного и младшего школьного возраста

На карачаевском языке

Редактор *М. М. Кубанов*. Художник *У. К. Мижев*. Художеств. редактор *В. В. Сиротина*.
Технический редактор *М. М. Дышекова*. Корректор *Н. С. Салпагарова*
Сдано в набор 15.08.01. Подписано к печати 05.10.01. Формат 70x90^{1/16}.
Бумага офсетная. Гарнитура «Школьная». Печать офсетная. Усл.-печ. л. 6,4.
Усл. кр.-отт. 26,9. Уч.-изд. л. 4,1. Тираж 1000 экз. Заказ № 2878. С 2.
Карачаево-Черкесское государственное республиканское книжное издательство.
369000, г. Черкесск, пл. Кирова, 23, Дом печати. Лицензия № 040617 от 06.05.98.
Карачаево-Черкесское ОАО «Полиграфист». 369000, Черкесск, ул. Первомайская, 47.
Лицензия № 040035 от 14.06.99.

